

čeští písničkáři

Zpívaná a orální poezie - usilovala o navrácení poezie k jejím původním pramenům. Vyzdvihovala zvukové, hudební a rytmické kvality textů, většinou ve spojení s nějakým hudebním nástrojem (v 60. letech především kytarou). (Připomeňme si písně a básně Vysockého, Okudžavy, Jevtušenka)

Jan Vodňanský

(1941)

*Jan Vodňanský (*19. června 1941, Praha) je spisovatel, herec, zpěvák, autor textů písní a lidový filosof. Jeho texty jsou plné osobitého **absurdního a intelektuálního humoru**. Věnoval se také tvorbě pro děti (např. verše v časopise Mateřídouška).*

V 60. letech se seznámil s hudebníkem **Petrem Skoumalem**, se kterým vytvořil na téměř 20 let autorskou dvojici. Vrcholem jejich tvorby byla společná autorská představení v Činoherním klubu na přelomu 60. a 70. let (např. **S úsměvem idiota**).

Účinkoval s Petrem Skoumalem po klubech, psal básničky pro děti, texty k filmovým písním – především **Přijela k nám pouť** (1973) nebo **Jen ho nechte, ať se bojí** (1978). Po podpisu Charty 77 byla jeho činnost dále omezována.

obr. Činoherní klub v ulici Ve Smečkách

V 80. letech se věnoval prakticky jen **tvorbě pro děti** – vystupoval např. s **Přemyslem Ritem** a **Světlanou Nálepkovou**. Přesto se však veřejnost občas setkala s jeho tvorbou – např. v polovině 80. let se jeho písnička Jak mi dupou

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

králíci podařilo „propašovat“ do silvestrovského vydání večerníčku Bob a Bobek – králíci z klobouku.

Po listopadu 1989 krátce obnovil svoji spolupráci s Petrem Skoumalem. Vydal kompilace své dřívější tvorby, ale stále vystupoval i pro děti (např. v nedělních ranních pásmech **Júhele neděle** nebo **Studio Rosa**).

S ÚSMĚVEM IDIOTA

(1969)

JAK MI DUPOU KRÁLÍCI

Ptáš se jak mi dupou králíci
 Skvěle - pojd' si poslechnout
 Sevřeně
 V trojstupu
 Obcházejí chalupu
 Smělý úsměv na líci
 Tak mi dupou králíci

Ptáš se jak mi dupou králíci
 Skvěle - pojd' si poslechnout
 Stejný vous
 Každý láskou by tě kous
 v očích žár a pevný cíl
 Tak mi dupou králíci

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jejich uši
Možná tuší
Více nežli
Ti oči napoví
Formaci svou
Neporuší
Zoceleni jsou i v duši
Ve své duši králičí
Bubny zní
A srdce buší
Kroky duní
V jehličí
kupředu levá a zpátky ani krok!

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. S touto písničkou měli J. Vodňanský a jeho spoluautor hudebník Petr Skoumal velké potíže u socialistických úřadů - *proč asi?*

Poslední verš se před listopadem 1989 nemohl uvádět a např. ve zmíněném silvestrovském večerníčku byl nahrazen slovy:

Jen pro ten
Dnešní den
Stojí za to žít
Kak šagájut naši króliki
Vjerno chóčeš ty uznat'
Pjervyj rad
Vtaroj rjad
I šagájet jich atrjád
Slóvno vot kak mafčiki
Tak šagájut króliki

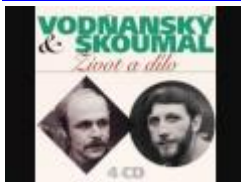
2. Jan Vodňanský se jako textař hlásil k poetice **absurdní komiky**. *Lze takto charakterizovat i uvedenou píseň?*

Jan Vodňanský je obdařen zcela originálním druhem osobitého intelektuálního humoru. Jeho texty pro dospělé by se daly charakterizovat jako **jazykové hříčky** (např. názvy knih **Čerstvá zvěrstva** nebo **Sviňte to svinstvo!**). Ke genezi těchto hříček Vodňanský sám říká:

„Hra se slovy – tak tomu jsem byl tak nějak geneticky vystaven. Od dětství, ještě než jsem uměl psát nebo číst, tak jsem se už víceméně inspiroval zvuky slov, jimž jsem ještě vůbec nerozuměl. Ta hra se slovy mě provází dodnes v nejrůznějších slovních hříčkách, které mě budí ze spaní, které mě nutí vytahovat zápisník a tužku třeba uprostřed masové hromadné dopravy, kdy se nemohu ani pohnout a musím si třeba rukou vytáhnout zápisník a zuby si vytáhnout tužku, abych si zapsal nápad, který je už jen jednou a nikdy se nevrátí, když není zaznamenan.“

Poslechněte si písně autorské dvojice Vodňanský – Skoumal:

<http://www.youtube.com/watch?v=pwqTCR3HsY4> (Jak mi dupou králíci)

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

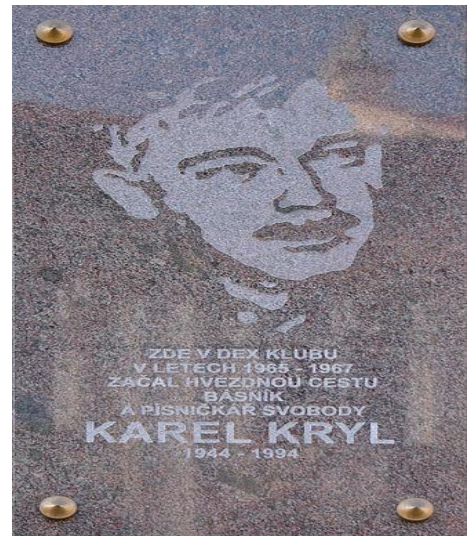
„Naše zásady končí tam, kde se kříží s našimi úmysly.“ K. Kryl

„Nevěř ostatnému drátu, byť by se stokrát tvářil jako stonek růže.“ K. Kryl

Karel Kryl

(12. dubna 1944, Kroměříž – 3. března 1994, Mnichov) byl československý písničkář a básník národnosti, hlavní představitel československého **protikomunistického protestsongu** v letech 1968–1989. Psal si vlastní hudbu i texty, v jeho repertoáru byly jak krátké úderné pamfletické písně, tak delší poetické a melancholické skladby.

Karel Kryl se narodil v **rodině knihtiskařů**, která vlastnila tiskárnu v Novém Jičíně, kterou založil roku 1909 jeho dědeček spolu s Ferdinandem Scotti. Tiskárna **Kryl & Scotti** vydala za téměř 30 let své existence velké množství především bibliofilských tisků. Karel Kryl chtěl být zpočátku hrnčířem po pradědečkovi (absolvoval Keramickou školu v Bechyni v letech 1958–1962), posléze se ale rozhodl věnovat hudbě a poezii. Jeho první vydanou písní je **Nevidomá dívka**, kterou v roce 1968 nahrála skupina The Bluesmen a nazpívala Hana Ulrychová.

Srpen '68 a emigrace

Jeho první deska byla vydána půl roku po invazi sovětských tanků, přičemž titulní písnička **Bratříčku, zavírej vrátka** vznikla údajně naprosto spontánně v noci 22. srpna 1968, jako okamžitá reakce na vpád vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Jeho písně se hrály zprvu dokonce i v rádiu (**Tak vás tu máme bratři z krve Kainovy**). V pořadu Čtrnáct na houpačce moderátora a hudebního kritika Jiřího Černého a jeho ženy Miroslavy bylo nasazeno několik jeho písní, uspěla ale až píseň **Bratříčku, zavírej vrátka**, která se držela v hitparádě několik kol. Později byla zakázána a s ní byl nakonec zrušen i pořad samotný.

Karel Kryl odjel z Československa 9. září 1969 na písničkářský festival v západoněmeckém hradě Waldecku. Po dvou týdnech se rozhodl podat si žádost o **politický azyl** a tak v **Německu** už zůstal. Počátky života v emigraci pro Karla

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

nebyly lehké. Cítil se být osamocený, ztracený v cizí kultuře s cizím jazykem. Naštěstí pro něj se setkal s lidmi, kteří mu poskytli pomoc. V dopise svým rodičům potom napsal: *„Žádněj strach, ve světě se neztratím. A hlavně klid, nic se neděje. Chleba je tu stejnej jako doma, lidi jsou dobří i zlí jako doma, snad se mi příliš nebude stýskat.“* Ostatní desky (až do roku 1989) vycházely v **exilu**, v normalizačním Československu se jeho nahrávky pomocí magnetofonů často kopírovaly a mnohé jeho písničky se dostaly do všeobecného povědomí.

V roce 1973 se oženil s Evou Sedlářovou, dcerou českých emigrantů. Manželství ale brzy skončilo rozvodem. Kryl k tomu v knize Půlkacíř říká: *„To nebyl obyčejný milostný vztah, ale stav duše. Odhodlání a rozhodnutí s někým zestárnout. Proto to pro mě bylo tak bolestné, když to nevyšlo. Na duši mi zůstala jizva, jež se nezacelí. Moje žena Eva si našla jiný vztah, rozvedli jsme se.“*

Spolupracoval s redakcí **Svobodné Evropy**, nejprve externě, od roku 1983 pak jako zaměstnanec. Podílel se na sportovních a hudebních pořadech. Psal básně, písně a knihy.

Návrat do vlasti

Do Československa se Karel Kryl vrátil 30. listopadu 1989, aby se zúčastnil pohřbu své matky (zemřela 24. listopadu). Jelikož na rozdíl od mnoha dalších emigrantů měl Kryl stále československé státní občanství, nebylo možné odhadnout, jak se zachovají celníci, až se pokusí překročit hranice. Požádal proto o pomoc svého přítele, opata Anastáze Opaska, který mu přes bavorskou vládu sehnal tzv. humanitární vízum. I přesto, že přijel na pohřeb své matky, mluvil později o týdnu zde stráveném jako o nejhezčím týdnu svého života.

Zklamání z polistopadového vývoje

Po krátkém nadšení ze Sametové revoluce Kryl na počátku roku 1990 uveřejňuje kritickou píseň **Sametové jaro** (album Tekuté písky). Později v kritice polistopadového vývoje pokračuje v albu Monology, písních **Demokracie**, **Kádrují mě** (z roku 1988), **Strejček Strach a teta Obava** (z roku 1981), básni Timur a jeho parta a dalších dílech.

V roce 1993 Karel Kryl poskytuje Miloši Čermákovi velmi rozsáhlý – knižně vydaný – rozhovor Půlkacíř. Podle svého vyjádření v Půlkacíři byl hrubě nespokojen se společenskou situací, politickou reprezentací a celkovým

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

směřování; proto byl rozhodnut v České a Slovenské republice se již nijak neangažovat.

Karel Kryl zemřel náhle a zcela nečekaně na srdeční příhodu dne 3. března 1994 v Mnichově ve věku nedožitých 50 let, když dva dny předtím byl ještě v Praze. Zádušní mši celebroidal jeho přítel opat benediktinského Kláštera břevnovského Jan Anastáz Opasek v klášterním kostele sv. Markéty v Praze. Vzhledem k omezenému množství vydaných vstupenek pro příbuzné, přátele, novináře a politiky se mnoho lidí nedostalo dovnitř, přesto se před klášterem sešlo přibližně čtyři tisíce osob. Karel Kryl je pochován na Břevnovském hřbitově.

Tvorba

Kryl je jedním z nejuznávanějších zástupců protikomunistického **protestsongu**. Měl velký rozsah tvorby a schopnost tvořit radikálně odlišné skladby, počínaje zpívanými **veršovanými pamflety** (*Tak hle jak se perou, Bakterie, Král a klaun*) a konče **zpívanými básněmi** (*Lilie, Rakovina, Plaváček, Divný kníže, Blátivá stráž, Habet, Atlantis, Monology*), které pracují s **hlubokými alegoriemi** a složitými **jazykovými a významovými konstrukcemi**. Významnou roli hraje i jeho tvorba inspirovaná **biblickými texty** (*Žalm 71, Žalm 120, Zapření Petrovo, Jidáš, Děkuji*). Mimo zpívanou poezii vydal také několik sbírek poezie i delších básnických skladeb knižně, většinou je doprovodil vlastními grafickými díly. Jeho texty i nezpívaná poezie vynikají hlubokou **obrazností a metaforikou a velkou formální dokonalostí**.

Diskografie

- **Bratříčku, zavírej vrátka** (1969, LP, Panton, ČSSR)
- **Rakovina** (1969, LP, Primaphon, SRN)
- **Maškary** (1970, LP, Caston, SRN)
- **Karavana mraků** (1979, LP, 1984, MC, Šafrán 78, Švédsko)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

BRATŘÍČKU, ZAVÍREJ VRÁTKA

(1969)

Krylova gramofonová deska *Bratříčku, zavírej vrátka* se stala v r. 1969 nejvýznamnějším souborem protestních písní (protestsongů).

PASÁŽOVÁ REVOLTA

(1968)

Nosíme z módy kopretiny
čímž okrádáme stáda
a vůl - kdys jméno obětiny
je titul kamaráda
Na obou nohách vietnamku
a jako komfort hlavu
Na klopě placku jak psí
známku
Znak příslušnosti k davu

I naše generace
má svoje prominenty
Program je rezignace
a facky argumenty
Potlesk je k umlčení
a pískot na pochvalu
a místo přesvědčení
jen pití piva Z žalu

Pod zadkem stránku
Dikobrazu
vzýváme Zlaté tele
Sedáme v koutcích u obrazů
Čekáme Spasitele
Cívíme lačně na měďáky

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

My - Gottwaldovi vnuci
A nadáváme na měšťáky
tvoříce - Revoluci

I naše generace
má svoje kajícíníky
a fízly z honorace
a skromné úředníky
a tvory bez svědomí
a plazy bez páteře
a život v bezvědomí

Už nejsme nejsme to co kdysi
Už známe ohnout záda
Umíme dělat kompromisy
a zradit kamaráda
A vděčni dnešní Realitě
líbáme cizí ruce
A jednou zajdem na úbytě
z té smutné revoluce

I v naší generaci
už máme pamětníky
a vlastní emigraci
a vlastní mučedníky
A s hubou rozmlácenou
dnes zůstali jsme němí
Ne - nejsme na kolenou
Ryjeme drškou v zemi!

Poslechněte si píseň v podání Daniela Landy:

<http://www.youtube.com/watch?v=jjPxHLMl694>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. Krylovy protestsongy se vyznačují razantním, expresivním zpěvem, výraznou melodií, nevyumělkovaným kytarovým doprovodem.
Mají obdobnou razanci a expresivitu i uvedené texty?
2. *Volí Kryl složité básnické obrazy, náročné metafory, či využívá obrazů známých? Pojmenovává jevy přímo?*
3. **Protestsong** - píseň, v níž její autor či interpret (často v jedné osobě) protestuje proti některým negativním jevům určité doby.
Doložte, že se Kryl angažoval do role glosátora domácích poměrů.
3. *Jaké jazykové prostředky autor využívá? Jakými prostředky navazuje kontakt s posluchači?*
4. *Co nám texty prozradily o svém lyrickém hrdinovi?*

BRATŘÍČKU, ZAVÍREJ VRÁTKA

(1968)

Bratříčku nevzlykej
to nejsou bubáci
Vždyť už jsi velikej
To jsou jen vojáci
Přijeli v hranatých
železných maringotkách

Se slzou na víčku
hledíme na sebe
Buď se mnou bratříčku
bojím se o tebe
na cestách klikatých
Bratříčku v polobotkách

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Prší a venku se setmělo
Tato noc nebude krátká
Beránka vlku se zachtělo
Bratříčku! Zavřel jsi vrátka?
Bratříčku nevzlykej
Neplytvej slzami
Nadávky polykej
a šetři silami
Nesmíš mi vyčítat
jestliže nedojdeme

Nauč se písničku
Není tak složitá
Opři se bratříčku
Cesta je rozbitá
Budeme klopýtat
Zpátky už nemůžeme

Prší a venku se setmělo
Tato noc nebude krátká
Beránka vlku se zachtělo
Bratříčku zavírej vrátka!
Zavírej vrátka!

Úkoly pro práci s textem v hodině

1. *Proti komu a čemu je zaměřen slavný protestsong Bratříčku, zavírej vrátka? Kde předvídá dlouhou dobu nesvobody?*
2. *Jak je vyjádřena tragická atmosféra srpnových dnů, ponížení, pocit bezmoci proti násilí. Co staví do kontrastu?*

Svatopluk Karásek

(1942)

Svatopluk Karásek (18. října 1942 Praha) je český písničkář, evangelický duchovní, na počátku 21. století poslanec Poslanecké sněmovny za US-DEU, později neúspěšný kandidát do senátu za Stranu zelených.*

Po maturitě (1961) a povinné vojenské službě pracoval od roku 1963 v kladenských dolech. Roku 1964 začal studovat Komenského evangelickou bohosloveckou fakultu v Praze, kterou úspěšně dokončil v roce 1968. Poté působil, až do odebrání státního souhlasu k výkonu duchovenské služby (1973), jako **farář**.

Zhruba od roku 1973 se začal angažovat v české **undergroundové hudbě**. Účinkoval na festivalech druhé kultury. Roku 1976 byl z politických důvodů spolu se členy hudebních skupin **The Plastic People of the Universe** a **DG 307** odsouzen na osm měsíců odnětí svobody. V roce 1977 podepsal **Chartu 77** a až do své emigrace pracoval v manuálních profesích. Roku 1980 **emigroval** do Rakouska, odkud odešel do **Švýcarska**, kde působil v Curychu jako evangelický farář. Po roce 1990 často kázal i v ČR (mj. v Betlémské kapli v Praze), dlouhodoběji působil v Novém Městě pod Smrkem a posléze v Praze, kde roku 1997 nastoupil do funkce faráře na staroměstském sboru U Salvátora.

16. srpna 2010 prodělal středně těžkou cévní mozkovou příhodu, při které bylo postiženo řečové centrum a pravá část těla.

Dílo:

- **Protestor znamená vyznávám**, 1992

SAY NO TO THE DEVIL

1974

<http://www.youtube.com/watch?v=yPQRzOR6-wg>

Say no to the devil, say no,
say no to the devil, say no,
devil is a dissenter
he wants treat nobody right,
say no to the devil, say no.

Sejmou ti podobu, sejmou,
sejmou ti podobu, sejmou,
tvář tvou zmažou ti hlínou,
chtěj mít jen masku posmrtnou,
sejmou ti podobu, sejmou. (...)

Sejmou ti otisky, sejmou,
sejmou ti otisky, sejmou,
pak teprv poznáš ďábla,
v hlavě se ti rozsvítí,
sejmou ti otisky, sejmou.

TY JSI ŘEKL ĎÁBLOVI NE

(Porevoluční parafráze na „Say no to the devil“)
(1989)

Na Letnou si se vydal, na Letnou
na Letnou si se vydal, na Letnou,
a tam na tý velký pláni,
tam si řek ďáblovi ne,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRAČEŇ

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

to tvé ne - ach, to bylo bezvadné.

Prej nesednou mu už na lep, nesednou,
prej nesednou mu už na lep, nesednou,
d'ábel je stará mrcha,
promění se a přestrojí,
zas sednou mu na lep - zas sednou.

Zas vyseknou mu poklonu, vyseknou,
zas vyseknou mu poklonu, vyseknou,
když je krásnej, chytřej, mocnej,
nevadí, že je tak zlej,
zas vyseknou mu poklonu, vyseknou.

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. *Píseň je datována rokem 1989. Je tento rok důležitý pro pochopení jejího smyslu?*
2. *Kterému ďáblovi říká zpěvák (lyrický hrdina písně) své ne?*
3. *V čem (v kom) vidíte ďábla vy? Jak se s ním potýkáte, jak mu čelíte? **Diskutujte.***
4. *Srovnejte, jak se autor inspiroval původním anglickým textem písně ve starší a novější parafrázi. Všimněte si zejména zakončení veršů v textu anglickém a v obou českých verzích.*

Poslechněte si píseň Sváti Karáska Ženský jsou fajn:

<http://www.youtube.com/watch?v=aTVajoG9V8s>

POJMY:

Underground je anglické slovo znamenající **podzemí**. V jiných jazycích se používá v přeneseném smyslu pro označení jevů, které se nacházejí **mimo všeobecně přijímané zvyklosti**. Mohou sem patřit jak zcela kriminální jevy, tak i různé subkultury vymaňující se z hlavního proudu. Český teoretik umění **Ivan Martin Jirous**, charakterizoval underground takto:

„ Underground není vázán na určitý umělecký směr nebo styl, přestože například v hudbě se projevuje převážně rockovou formou. Underground je duchovní pozice intelektuálů a umělců, kteří se vědomě kriticky vymezují vůči světu, ve kterém žijí. Je to hnutí, které pracuje převážně s uměleckými prostředky, ale jehož představitelé si uvědomují, že umění není a nemá být konečným cílem snažení umělců. [...] Stručně řečeno, underground je aktivita umělců a intelektuálů, jejichž dílo je nepřijatelné pro establishment, a kteří v této nepřijatelnosti nejsou trpní a pasivní, ale snaží se svým dílem a svým postojem o destrukci establishmentu. “